

SVET POD TRIGLAVOM 16

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

za prebivalce, obiskovalce, prijatelje in podpornike

LJUDJE V PARKU **NARAVA**
REPORTAŽE **KULTURNA DEDIŠČINA**
PARTNERJI **ŽIVLJENJE V PARKU**
INFORMACIJE **NARODNI PARK V SVETU**

2009–2011
Predsedovanje Slovenije
Alpski konvenciji

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

alpenkonvention • convention alpine
convenzione delle alpi • alpska konvencija

Spoštovane bralke in bralci!

Šestnajsta številka časopisa je zadnja v obdobju osmih let, po februarju 2002, ko je izšel Svet pod Triglavom št. 1. Idejo za naslov, ki označuje poslanstvo časopisa, sem našel v naslovih prvih dveh knjig gornika in fotografa Jaka Čopa *Raj pod Triglavom* in *Svet med vrhovi*. Čop je omenjeni knjigi izdal kot monografiji, ki sta z zanj značilno fotografsko govorico predstavili Julijske Alpe. Namenil ju je v spomin, opomin in veselje predvsem njihovim prebivalcem. Mnogi od njih neposredno ali posredno stopajo iz slik s tolikšno močjo, da so te knjige v trenutku postale ljudske, da so jih ljudje naših gora v hipu vzeli za svoje, saj ne predstavljajo zgolj njihovega delčka sveta, temveč tudi njihov vsakdanjik.

Podobnost naslovov naj bi ne bila zgolj besedna, zato potuje časopis v sleherni dom v narodnem parku. Pomaga naj utrditi zavest, da imamo možnosti za dober na-

TRIGLAVSKI NARODNI PARK

SVET POD TRIGLAVOM je časopis Triglavskega narodnega parka, namenjen njegovim prebivalcem, obiskovalcem, ljubiteljem in podpornikom.

ISSN: 1581-6664.

Uprava Triglavskega narodnega parka
Ljubljanska cesta 27, 4260 Bled
Tel.: 04/ 578 02 00, faks: 04/ 578 02 01
E-pošta: triglavski-narodni-park@tnp.gov.si
www.tnp.si

Izdal in založil: Javni zavod Triglavski narodni park

Zanj: mag. Martin Šolar

Glavni in odgovorni urednik: Jože Mihelič

Tehnična urednica: Alenka Mencinger

Uredniški odbor: Tomaž Bregant, Tina Markun, Alenka Mencinger, Jože Mihelič, Majda Odar

Fotografija na naslovnici: Večerni turnosmučarski vzpon, foto: A. Zdešar

Lektoriranje: Jana Cedilnik Lavtižar

Prelom: Gaya Cerkno

Tisk: Medium d.o.o., Žirovnica

Naklada: 4000 izvodov

Tiskano na okolju prijaznem papirju.

Bled, december 2010

Foto: A. Zdešar

**Leto gre h koncu
in prihaja čas,
ko gledamo naprej.**

Zato vam v teh dneh voščim vesele božične in novoletne praznike ter mnogo lepih dni, preživetih kjerkoli na vaših poteh, še posebej pa v Triglavskem narodnem parku.

V imenu sodelavk in sodelavcev Triglavskega narodnega parka mag. Martin Šolar, direktor

Alpska konvencija	4
Narava	7
Kultura	9
Osebnosti	10
Po parku	11
Park v svetu	12
Strani za mlade in mlade po srcu	14
Projekti	16
Aktualno	16

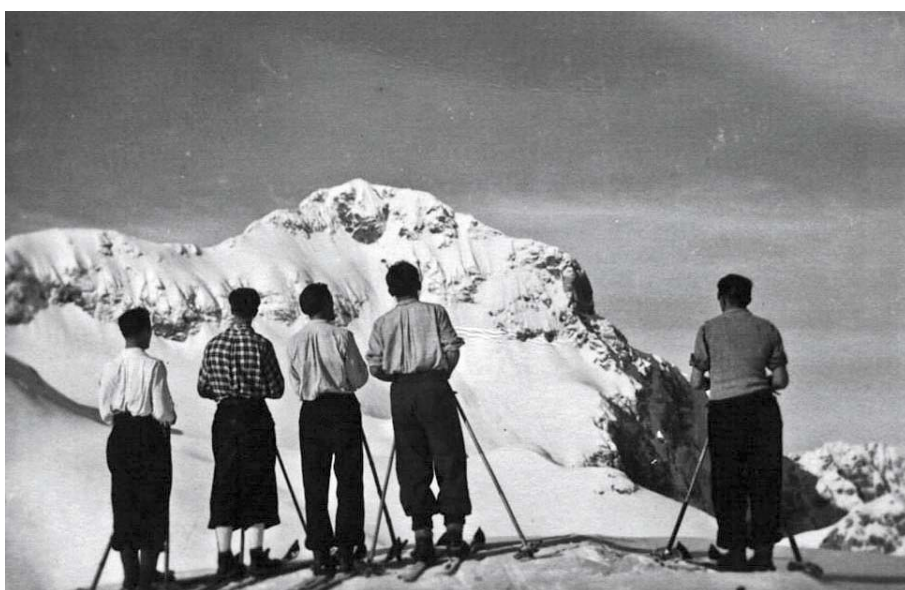

Foto: C. Žalohar

rodni park, ki ni le birokratska naravovarstvena ustanova, temveč pomemben del slovenske, evropske in svetovne naravne in kulturne dediščine, dom, v katerem se da kakovostno živeti, predvsem pa preživeti.

Pri uredniškem delu sem vedno izhajal iz prepričanja, da so nam narava in naši predniki izpolnili oziroma podarili potrebne pogoje, da se do znanja vselej lahko potrudimo in da je zaradi tega odveč kakršenkoli dvom v lastno moč, v samobitnost. Samo nezaupanje vase in pomanjkanje dostojanstva žene človeka v nepotrebno omalovaževanje lastne dediščine, v posnemanje tujih zgledov, kadar je kakovostnih domačih, v stoletjih preizkušenih in uveljavljenih, dovolj.

Zakon o Triglavskem narodnem parku, pravkar sprejet v Državnem zboru, je varovalka in pomoč za učinkovito upravljanje z naravo in okoljem Julijskih Alp ter za razvojne možnosti in priložnosti prebivalstva. Seveda pa še tako dober zakonski predpis ne more nadomestiti osnovnega, namreč, da sta obstoj in pozitiven razvoj odvisna od modrosti in poštenja. Ni dovolj, da sprejemamo zakone, če hkrati pozabljamo na bistveno: da nam bo vse to v prid le, če nam bosta stali ob strani naša zavest in njena posestrima ljubezen.

Šestnajsta številka je zadnja pred vstopom v trideseto leto Zakona o narodnem parku. Trideset let je razmeroma dolgo obdobje in naravno je, da se je stari zakon moral pomladiti. Seveda pa je zakon iz leta 1981 del naše zgodovine, največji dosežek slovenskega varstva narave doslej. Oblikovanje in sprejemanje sedanjega zakona je trajalo tako dolgo tudi zato, da bi bil res dovolj dobra zamenjava za prejšnjega.

Svet pod Triglavom ne more biti polemičen časopis, kar bi prišlo prav tako prebivalcem parka in njegovim obiskovalcem kakor izdajatelju. Celo mesečnik je težko polemičen, kaj šele časopis, ki izide dvakrat ali trikrat v letu. Zaradi tega je njegov namen zgolj ali predvsem informacijski in izobraževalen. Bistvenih kritik doslej ni bilo. Kljub temu se bomo trudili za vse boljše vsebino in estetsko podobo.

Jože Mihelič, urednik

POVEZANOST V ALPAH

Nemajhna vložena energija in jasna vizija zainteresiranih deležnikov ob nastajanju novega, boljšega in ustrežnejšega Zakona o Triglavskem narodnem parku je dala pozitiven rezultat. Ob posodobitvah, natančnejših in hkrati enostavnejših formulacijah naravovarstvenih določil, ponuja novi zakon hkrati možnosti za sonaraven razvoj tradicionalnih, trajnostno usmerjenih, dano-stim alpskega prostora prilagojenih dejavnosti.

Občina je nedvomno najpomembnejše območje za izvajanje trajnostne alpske politike, ker imajo v njej posamezniki možnost aktivnega sodelovanja, njenega sooblikovanja. Ni treba posebej poudarjati, da je to nadvse pomembno v primerih, kadar je velik in pomemben del območja občine zavarovan z zakonom, kot je v bovškem primeru Zakon o Triglavskem narodnem parku. Naše osnovno izhodišče pri oblikovanju novega zakona, ki je v tem letu dočakal potrditev v Državnem zboru, je bilo, da Slovenija potrebuje sodoben narodni park, v katerem bo lokalno prebivalstvo imelo razvojne možnosti in bo tako z njim močnejše zaživelo. Nekdanjega narodnega parka ne krivimo za odseljevanje prebivalstva v preteklosti. Zavedamo se, da je z gradnjo informacijskega središča parka Na Logu v Trenti dolina Soče veliko pridobila, hkrati pa je treba to nenehno nadgrajevati.

V občini Bovec se že desetletje zavzemamo za uresničevanje politike, ki ima enaka izhodišča in vsebine, kot jih predvideva Alpska konvencija. Prav Alpska konvencija je bila podlaga za ustanovitev mednarodne mreže alpskih občin Povezanost v Alpah, ustanovljene pri nas v Bovcu leta 1997. Glavni namen te mreže je medsebojno sodelovanje in izmenjava izkušenj preko jezikovnih in kulturnih meja, vključenih pa je več kot 250 občin v sedmih državah. To povezanost jemljemo zelo resno, tudi dobesedno, predvsem kadar gre za vse možne prometnice, kajti Bovško je bilo v obdobju po drugi svetovni vojni v tem pogledu močno zapostavljeno. Zaradi tega se veselimo tudi novosti, zamišljene in zgrajene v prid trajnostnega turizma, kot je pred kratkim uresničena povezava smučarskih središč Kanina in Selle Nevee. S tem v zvezi podpiramo tudi dalj časa aktualno neposredno povezavo Soške doline s smučiščem Vogel skozi dolino Kneže, kar bo prebivalcem Kneških Raven v bližnji občini Tolmin prineslo ustrežnejšo, predvsem pa varnejšo cestno povezavo z dolino.

Zaradi izredno slabih, v današnjem času nesprejemljivih prometnih povezav Bovškega z osrednjo Slovenijo se zavzemamo tudi za gradnjo predora pod območjem plazov na Vršiču. V nasprotju s pomisleki ljudi, ki kajpada ne živijo na Bovškem, tak poseg ne bo odprl doline Soče za tranzitni promet, izdatno pa bo pripomogel k razvoju trajnostnega turizma v naših dolinah in tudi na samem Vršiču. Nujnega razvoja možnih energetskih potencialov se lotevamo s spoštljivim odnosom do občutljivega, evropsko pomembnega prostora narodnega parka in s tem uresničujemo boljši učinek politik varstva okolja in ustvarjanja možnosti za lokalno prebivalstvo.

Danijel Krivec
župan Občine Bovec in
poslanec Državnega zbora

Fotografija na naslovnici: Večerni turnosmučarski vzpon

V zimskem času je doživljanje zasneženih vrhov narodnega parka verjetno najlepše s turnimi smučmi. Užitek skušajmo kar najbolj prilagoditi zimskemu utripu narave, ki potrebuje mir, zato se izogibajmo obisku v večjih skupinah ter hrupu.

Na fotografiji sta turna smučarja na temenu Lipanskega vrha, v ozadju pa z večernim soncem obsijani Draški vrhovi, Triglav in Rjavina.

Aleš Zdešar

ALPE KOT RAZVOJNI POTENCIAL EVROPE – SKUPNA PRIHODNOST

Tretje predsedovanje Slovenije Alpski konvenciji se počasi bliža ciljni črti. Cilji, ki si jih je Slovenija v svojem dveletnem programu predsedovanja zadala kot prioriteto, so doseženi ali celo preseženi.

Poleg rednih sestankov in sej odborov in delovnih skupin je bilo delo v preteklih dveh letih usmerjeno predvsem k izvajanju Akcijskega načrta za podnebne spremembe (Evian, 2009). Aktivnosti so potekale na več ravneh in v različnih oblikah, med pomembnejše rezultate pa štejejo predvsem: vzpostavitev skupnega portala za podnebne spremembe, ki ga upravlja Stalni sekretariat Alpske konvencije; priprava študije o možnosti Alp kot ogljično nevtralni regiji in iz študije izvirajočega skupnega projekta pogodbenic; ter posebno publi-

kacijo kot odsev razprave o ukrepih pogodbenic na nacionalni in lokalni/regionalni ravni za doseganje ciljev, zapisanih v Akcijskem načrtu.

V času svojega predsedovanja je Slovenija spodbudila začetek razprave o Alpski konvenciji in njeni prihodnosti. Pogodbenice so na tem mestu izpostavile pomen prepoznavnosti Alpske konvencije, tako na območju Alp kot zunaj njega. Zavedanje, da bo Alpska konvencija zaživela takrat, ko jo bodo kot priložnost prepoznali prebivalci Alp, nič več ne ostaja zgolj fraza nekaterih pogodbenic. Hkrati je treba okrepiti vlogo Alpske konvencije v širši evropski zgodbi in jo vključiti kot pomembnega akterja pri doseganju ciljev Evropske strategije 2020.

Pomemben premik k prepoznavnosti Alpske konvencije je v tem obdobju zaznati tudi na slovenskem ozemlju. S številni aktivnostmi promocije in ozaveščanja, med katerimi je najverjetneje najbolj odmeval Dan Alpske konvencije z

rekreativnim »ekotekom«, se je slovensko predsedstvo trudilo približati konvencijo prebivalcem in obiskovalcem alpskega prostora in jo predstaviti kot priložnost za razvoj potencialov, ki jih ponuja to naravno in kulturno bogato območje.

Kot poseben dosežek slovenskega predsedstva Alpski konvenciji šteje začetek procesa za dogovor o sodelovanju držav zahodnega Balkana pri doseganju trajnostnega razvoja na območju Dinarskega gorstva. Tako se bodo 8. in 9. marca 2011 na Brdu pri Kranju prvič skupaj sestali alpski in dinarski ministri in pod skupnim naslovom *Alpe kot razvojni potencial Evrope - skupna prihodnost* razpravljali o pomenu gorskih območij kot primeru dobrih praks za zagotavljanje trajnostnega razvoja, še posebej v luči globalne gospodarske in okoljske krize.

Mag. Aša Rogelj, Ministrstvo za okolje in prostor, Direktorat za prostor

Foto: J. Mihelič

KAKO NASTAJA SIR?

30 LET ZAKONA O TNP

V letu 2011 bomo praznovali 30-letnico zakonske ustanovitve TNP. Jubilej bo rdeča nit vseh dogodkov TNP, osrednje prireditve v prvi tretjini leta pa bodo: 16. Memorial Danilo Re s slavnostnim odprtjem v Olimpijskem parku na Bledu 20. januarja 2011, Dan TNP na Alpski

konferenci na Brdu pri Kranju marca 2011, s katero bo Slovenija zaključila predsedovanje Alpski konvenciji, in odprtje nove razstave v Info središču TNP Dom Trenta 27. aprila 2011. Osrednja prireditve 30-letnice TNP bo 28. maja 2011 v Festivalni dvorani na Bledu sku-

paj z dnevom Alpske konvencije. Ob tej priložnosti bodo potekale celodnevne spremljajoče aktivnosti, predstavljeni bosta nova monografija TNP in nov vodnik o kulturni dediščini TNP. Ob koncu leta načrtujemo še strokovni posvet in predstavitve novega promocijskega filma TNP.

SREČANJE PARKOVNIH NADZORNIKOV ZAVAROVANIH OBMOČIJ V ALPAH BO V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

ŠPORTNO TEKMOVANJE IN STROKOVNI POSVET

Vsako leto se eno izmed zavarovanih območij alpskega loka obveže, da bo ob sodelovanju z Mrežo zavarovanih območij v Alpah – Alparc prevzelo organizacijo srečanja za parkovne nadzornike Memorial Danilo Re. Namen srečanja, ki bo potekalo že šestnajstič, je izmenjava izkušenj nadzornikov in zaposlenih v zavarovanih območjih na področju njihovega dela ter športno tekmovanje. Srečanje bo v Triglavskem narodnem parku potekalo prvič.

Od 20. do 23. januarja 2011 pričakujemo na Bledu, Pokljuki in na Voglu 250 do 300 udeležencev iz vseh alpskih držav. Na strokovnem posvetu v Info središču

TNP Triglavska roža na Bledu bodo predstavljeni konkretni primeri dobrih praks, ki prispevajo k uresničevanju ciljev Alpske konvencije, na primer: kako ohranjati naravo ter krajinsko in kulturno raznovrstnost, kako izboljšati življenjske razmere lokalnega prebivalstva in kako razbremeniti alpski prostor prometa.

V tekmovalnem delu se bodo štiričlanske ekipe pomerile v štirih disciplinah: na Voglu v turnosmučarskem vzponu in veleslalomu, na Rudnem polju na Pokljuki pa v teku na smučeh in streljanju z zračno puško. Točkujejo se posamezne uvrstitve v vsaki disciplini, skupni zmagovalec pa je tista ekipa, ki zbere največ točk. Lansko leto je ekipa TNP v Švicarskem narodnem parku dosegla prvo mesto. Čeprav so v naravovarstvenih

nadzornih službah zaposleni povečini moški, v nekaterih alpskih zavarovanih območjih takšno delo opravljajo tudi parkovne nadzornice. Vsi morajo biti pri opravljanju svojega dela v dobri telesni pripravljenosti in večji gibanja na snegu.

Memorial je organiziran v spomin pokojnemu italijanskemu naravovarstvenemu nadzorniku Danilu Reju in vsem zaposlenim v zavarovanih območjih, ki so med opravljanjem svojega dela izgubili življenje.

Slavnostno odprtje 16. Memoriala bo 20. januarja 2011 ob 19. uri v Olimpijskem parku na Bledu. Podrobnejši program prireditve si lahko ogledate na spletni strani www.tnp.si.

Tina Markun

MEDNARODNA KONFERENCA MREŽE ZAVAROVANIH OBMOČIJ V ALPAH Z NASLOVOM *DIVJINA IN BIOTSKA RAZNOVRSTNOST IN GENERALNA SKUPŠČINA*

Različni strokovnjaki in upravljalci zavarovanih območij v Alpah so na konferenci oktobra 2010 v Zernezu v Švici razpravljali o tem, ali lahko naravo v alpskem prostoru prepustimo samo sebi, kar pomeni, da naravni procesi potekajo brez človekovih negovalnih, vzdrževalnih in drugih posegov. Pri tem so seveda mišljena redka še nedotaknjena območja narave, ki bi jih bilo treba še posebej zavarovati in ohranjati za raziškovalne namene. Na konferenci so bili predstavljeni različni projekti, katerih rezultati lahko koristijo ne le zavarovanim območjem v Alpah, ampak tudi pri upravljanju prostora in naravnih virov drugje. Direktor TNP mag. Martin Šolar je predstavil novo pojmovanje divjine v evropskem kontekstu in koncept upravljanja brez človekovih posegov v TNP.

Na konferenci je generalna skupščina Alpske mreže potrdila akcijski program za obdobje 2011–2012. Dejavnosti mreže Alparc sodijo v okvir Alpske konvencije in njenih izvedbenih protokolov. Določi jih Mednarodni izvršni odbor mreže Alparc, ki ga sestavljajo predstavniki zavarovanih območij vseh alpskih

Udeleženci konference

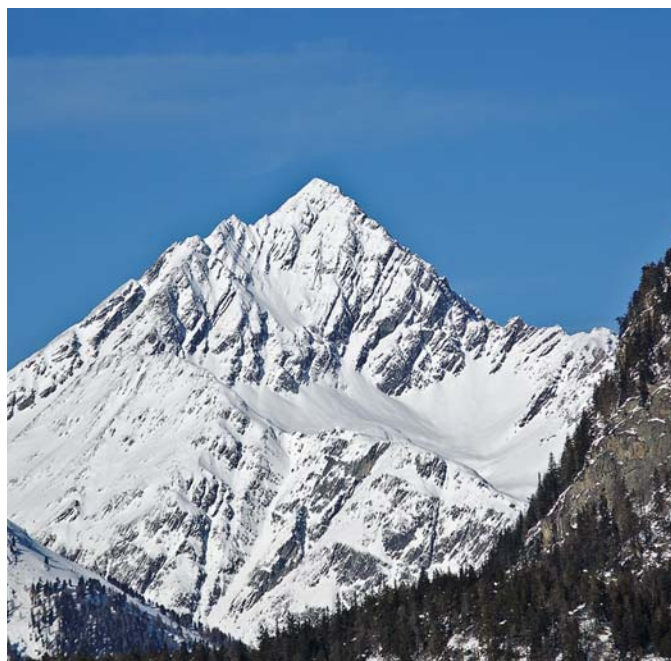
držav, potrdi pa stalni odbor Alpske konvencije. Glavna naloga mreže Alparc izhaja iz 12. člena protokola Alpske konvencije, Varstvo narave in urejanje krajine. Namen protokola je izboljšati varovanje narave in zato poenotiti varovalne ukrepe v celotnem alpskem prostoru. Mreža je bila oblikovana zato, da bi uresničevali skupne projekte, izme-

njevali znanje in izkušnje, ovrednotili učinkovitost metod upravljanja ter organizirali tematska srečanja zaposlenih v zavarovanih območjih. V mrežo je vključenih več kot 1000 zavarovanih območij, ki zavzemajo približno 25 odstotkov površine Alp. Triglavski narodni park je član že od ustanovitve mreže leta 1995.

Tina Markun

Stavba uprave Švicarskega narodnega parka v mestu Zernez

Pitz Buin nad krajem Zernez, Švica

ZIMSKO KRMLJENJE PTIČEV

S prijateljem Jožetom Miheličem, urednikom Sveta pod Triglavom, sva se pogovarjala, kaj iz živalskega sveta napisati v tokratno številko. Ne zato, ker ne bi bilo »snovi«, te ne bo zmanjkalo, ker je živalstvo v Triglavskem narodnem parku izjemno, tako po vrstah kot številčnosti, ampak zato, da bo napisano tudi primerno času, ki ga prav zdaj doživljamo: zimi, tej »starki« po starem ljudskem izročilu, bolj prav pa bi rekli – času, ki nas notranje pomiri in pripravi na novo letno setev.

Zima je torej tu. Otroci se je veselijo, prav tako tudi starejši navdušenci nad zimskimi radostmi. Manj veseli pa smo kot udeleženci v cestnem prometu, tudi odmetavanje snega z dvorišč in poti je mnogim odveč. Upam, da ne bomo doživeli še ropota snežnih »ljubitelskih plugov«, nekaj podobnega motornim kosilnicam, ki ropotajo že na vsaki najmanjši travni zaplati skoraj ob vsaki hiši. Ropota in smradu motorjev, ki preglašajo ptičje petje in zimski mir.

Za prosto živeče živali pa je zima čas pomanjkanja hrane in vprašanje preživetja. V naravnih razmerah preživijo le najodpornejši.

Ptiči so tista skupina živali, ki so nam posebej ljube. Razveseljujejo nas s petjem (oglašanjem), s pisanostjo barv ter neverjetno živahnostjo. Sposobnost letenja, ki je osnovna značilnost ptičev, pa nas vedno znova prevzame, da bi tudi sami »poleteli«, saj prav letenje daje občutek tiste prave in največje svobode. Zato ni čudno, da se nam ptiči pozimi smilijo. Le kakšno srce bi imeli, če jim ne bi priskočili na pomoč. Sreča, da ptičem pomagamo, pa je predvsem naša. Biološko gledano zimsko krmljenje za ptiče namreč nima večjega pomena.

Prava vrednost zimskega krmljenja je v opazovanju pernatih gostov in zavedanju, da smo ljudje del Narave. Najmlajši člani družine spoznavajo bogastvo Narave, vsi skupaj pa se učimo razpoznavati posamezne vrste ptičev, ki prihajajo v našo krmilnico. Ko pa spomladi ozelenijo in zacvetijo travniki, grmi in drevesa, opazujemo in poslušamo ptiče, ki si na naši hiši ali na vrtu sple-

tejo gnezda. Tako spoznavamo, katere vrste so bile le zimski gosti, katere vrste pa se okoli našega doma zadržujejo vse leto. Pri tem pa moramo vedeti, da gre za vrste, in ne za posameznike. S spremljanjem spomladanskih in jesenskih selitev namreč vemo, da pri nas zlasti prezimujejo ptiči, ki gnezdijo severneje, naši gnezdilci pa se premaknejo južneje. To velja za vrste, ki niso pravi selivci. Za njih je značilno, da se čez leto prehranjujejo z žuželčno hrano, pozimi pa preidejo na semena. Najbolj znane in pogoste take vrste so sinice in ščinkavci. Posamezne taščice, ki v zimskem jutru še v mraku stikajo okoli krmilnice, semen same ne morejo luščiti, pobirajo pa ostanke in iščejo drugo hrano. Te taščice skoraj zagotovo niso tiste, ki so svoj zarod vzredile v skritem kotičku naše vrtno lope, ampak so prišle od drugod. Pred nekaj leti se je pri nas pozno jeseni pojavila taščica, ki je bila tako domača, da je pri premetavanju komposta skakljala okoli lopate in pobrala marsikaj užitnega. Žal pa je zaradi te zaupljivosti končala v mačjih krempljih. Ker sem v knjigi *Življenje s ptiči*, ki jo je napisal Anglež Robert Burton (izdala založba Narava, 2005) videl fotografijo taščice, ki stoji tik ob nogi vrtnarja, ki preobrača zemljo, sem si dejal: »To je ta, naša taščica.« Angleži so znani kot vrtnarji, manj pa morda kot izjemni ljubitelji ptičev, ki jih v svojih vrtovih krmijo kar vse leto. Ni pa izključeno, da se je to zgodilo pri nas. Tudi Slovenci smo znani po veliki naklonjenosti do ptičev. Vsi vemo, da so naši ljudje od nekdaj intimno navezani zlasti na lastovke in štorčke ter komaj čakajo, da se spomladi vrnejo iz toplih krajev in zasedejo svoja gnezda v hlevih in na dimnikih. Prava žalost je, če ostanejo gnezda prazna. Žal je tega vedno več. Vzroki niso samo doma, kjer izginjajo tradicionalna kmečka dvorišča, vaške poti, kmečki sadovnjaki in cvetoči travniki, ampak tudi v daljni Afriki. Tudi tam vedno bolj hitijo k »dobrotam« sodobnega sveta.

Prav te velike spremembe v krajini, ki jo oblikujemo in ves čas spreminjamo ljudje, pa nas tu-

di vodijo v ravnanje, ki je prijazno do ptičev. Tako vedno bolj skrbimo, da so naši vrtovi in okolice naselij čim bolj naravni, nameščamo gnezdilnice (»umetne valilnice«), postavljamo napajalnike za vodo ali še bolje, ustvarimo večje ali manjše mlake (mlaka je življenjski prostor žab, pupkov, kačjih pastirjev in drugih vodnih organizmov, ki se naselijo sami, po naravni poti) ter skrbimo za redno zimsko krmljenje.

O zimskem krmljenju ptičev je že veliko napisanega. Kar nekaj priročnikov in poljudno napisanih knjig o ptičih imamo tudi Slovenci, nekaj od domačih avtorjev in nekaj prevodov. Zimsko krmljenje se začne s krmilnico. Izdelamo jo sami ali pa kupimo že narejeno v kateri od vrtnarskih trgovin. Žal kupljene krmilnice niso najboljše. Največja pomanjkljivost je premajhna streha, ki ne seže čez spodnji rob dna krmilnice. Preizkušeno železno pravilo je, da ima krmilnica dovolj veliko streho, tako da moča ne more do krme, ali pa krmilno koritce postavimo pod hišni napušč, na primer na okno, pri čemer poskrbimo, da se ptiči ne bodo zaletavali vanj. Drugo pravilo je, da krmilnico postavimo tako, da do nje ne more mačka, torej dovolj od tal in v zavetje grma ali drevesa, ki branita pernate prijatelje tudi pred naletom skobca. Pri tem moramo vedeti, da je mačka v človekovi oskrbi in ima hrane dovolj, torej njeno plenjenje ptičev ni potrebno, skobčeva edina hrana pa so manjši ptiči, brez njih ne preživi. In tretje pravilo je, da v krmilnico nasujemo hrano vsak dan oziroma tako, da je v njej vedno dovolj hrane. S hranjenjem pričnemo že pred zimo (snegom), približno v začetku novembra, in postopoma končamo v začetku aprila (odvisno od začetka pomladi). Krmimo predvsem z različnimi semeni: največ naj bo sončničnih (boljša so črna), s konopljo, oljno repico, bučnim semenom in prosom. V talno krmilno korito nasujemo pšenico, oves in bukov žir. S tem se prehranjujejo zlasti ščinkavci, ki hrano raje pobirajo po tleh. Posebej sinice bodo hvaležne za ponujene orehe in neslane arašide. Lahko jih namestimo v prav za to namenjene košarice, ki jih dobimo v vrtnarski trgovini. Zavržen kuhan krompir, riž, suh sir in sadje (jabolka, hruške in grozdje) ter na drobno narezano kožo slanine položimo v zavetje zimzelenega grma ali na primeren kraj ob hiši. Če k vsemu naštetemu dodamo še lojene pogače, to je različno seme, zamešano v skuhan goveji loj, ter na vejo bližnjega drevesa obesimo kos surovega govejega loja, smo storili vse, da bodo naši pernatii prijatelji lažje preživelii zimo.

Kdor se želi podrobneje seznaniti z zimskim krmljenjem ptičev, naj pokuka v katerega od ornitoloških priročnikov ali pa pokliče na Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS), kjer bo dobil prijazna pojasnila.

Za konec pa: ohranimo in povečajmo skrb za ptiče zlasti zaradi nas samih. Takšna dejanja nas vzgajajo in plemenitijo.

Miha Marenče, Foto: J. Mihelič

RDEČI ROB IN DOLINA JEZERA V LUŽNICI

Tokrat se bomo v odkrivanju geoloških značilnosti Triglavskega narodnega parka podali na krožno pot po Krnskem pogorju. V tem delu parka je bolj kot kjerkoli drugje moč začutiti preplet zemljine in človeške zgodovine.

Krnske planine s kravjimi zvonci, neskončnimi pašniki in razgledi na Padsko nižino čez Kolovrat in Matajur nam polejšajo vzpon v krnico pod Rdečim robom. Rdeči rob nima zaman takega imena, sredi belega in sivega apnenca je namreč vnetena gmota rdečkastih laporjev in lapornatih apnencev. Čeprav je pogled na Rdeči rob od daleč nekaj resnično posebnega v naših Alpah, nam bližnje srečanje ponuja še močnejše doživetje. Vzpon na vrh je poplačan z izjemnimi pogledi na gorske vence nad dolino reke Tolminke. Obiskovalec bo presenečen nad trdnostjo na pogled sicer zelo preperle kamnine in nad pestrostjo in barvitostjo gorskega cvetja.

Zgodovina Rdečega roba ponuja obilo razmišljanja in dejstev. Skok v geološko zgodovino razkriva, da je rdeči lapornat apnenec Rdečega roba najmlajši apnenec slovenskega alpskega prostora, kar za 140 milijonov let mlajši od okoliškega sivlega in belega triasnega apnenca. Ponekod lahko pod apnencem naletimo na zaporedje kamnin v obliki fliša, podobnega, kot ga lahko opazujemo na slovenski obali. Rdeča barva je sicer posledica mineralne sestave apnenca in laporja, pa vendar nas ta barva spomni tudi na dogodke na Rdečem robu, ki so se zgodili med drugo svetovno vojno, ko so v največji gor-

Rdeči rob

nja razpokale. Razpoke so več milijonov let kasneje zapolnili rdeči sedimenti, ki so jih reke in potoki odložili v morskem okolje. Tik ob planinski poti si je moč ogledati enega najlepših pokopališč megalodontidnih školjk v Alpah, saj so lupine školjk obarvane z rdečo neptunsko zapolnitvijo in tvorijo čudovite prizore v sicer monotonem sivem apnencu.

Na geološko zgodovino bomo spet pozabili na vrhu nesrečne Batognice, ki se je zaradi človeške neumnosti v obliki mogočne eksplozije v prvi svetovni vojni znižal za kar nekaj metrov. Čez Krnsko ploščo bomo to, za dušo in telo vznemirljivo pot sklenili na parkirišču pri planini Kuhinja.

Besedilo in foto: Aleš Zdešar

Preseki megalodontnih školjk

ski bitki pri nas padli številni borci Gregorčičeve brigade, potem ko so jih sovražne sile stisnile v obroč. Žalostna zgodba Krnskega pogorja se je torej ponovila tudi v drugi svetovni vojni, kot da peklenski dogodki prve svetovne vojne niso bili zadostno opozorilo.

Pot nadaljujemo po dolini Jezera v Lužnici, v kateri naletimo na številne dokaze o dvigovanju Alp. Razpoke v sivem apnencu so namreč zapolnjene z rdečim sedimentom. Takim zapolnitvam pravimo neptunski dajki, po rimskem bogu morja. Trdne kamnine morskega dna so ob dvigovanju Alp zaradi prelamljanja in razteza-

NEVARNO SOLJENJE NA POKLJUKI

Pokljuka je zaradi svojih naravnih in kulturnih danosti pomembna tako na lokalni kot nacionalni ravni. Ta življenjski prostor mnogih rastlinskih in živalskih vrst je območje redkih habitatov, ima vrsto geoloških posebnosti, je vir za pitno vodo in druge naravne dobrine, navsezadnje je tudi prostor za oddih in sprostitve. Prav zato so pritiski na to območje čedalje večji. S povečanim obiskom pa se povečujejo tudi škodljivi vplivi na naravo. Eden izmed njih je tudi promet in z njim povezano zimsko vzdrževanje, predvsem soljenje cest.

V Sloveniji se za posipanje cest uporablja morska sol (NaCl) in ter v manjši meri kalcijev (CaCl₂) in magnezijev (MgCl₂) klorid. Slednje se uporablja predvsem za preventivno posipanje na avtocestah, hitrih in glavnih cestah ter pri nižjih temperaturah, saj soljenje s natrijevim kloridom učinkuje samo do temperature približno 7 °C pod ničlo. V zadnjih letih škropijo tudi s solno raztopino.

Sol, ki zagotavlja varnost na cestah, prinaša tudi vrsto škodljivih vplivov. Študije so pokazale, da soljenje cest spreminja strukturo tal, škodljivo vpliva na čiščenje v komunalnih čistilnih napravah, na kovinske dele občestnih objektov, na vozila, na podtalnico ter na rast in razvoj rastlin v širšem pasu ob cesti.

Sol učinkuje na rastline posredno in neposredno. Pri posrednem delovanju koreninski sistem posrka raztopino soli in vode, ki se je sprala na občestni pas, pri neposrednem delovanju pa so rastline izpostavljene delovanju soli, ki nanje prši izpod koles ali pluznih strojev. Sol s ceste lahko veter prenaša tudi na večje razdalje.

Simptomi solnih poškodb na rastlinah so podobni tistim, ki jih povzročajo suša ali poškodbe korenin. Pri listavcih poškodbe niso opazne pred pomladjo, potem pa se pojavijo zakrneli listi, rjavi listni robovi, prezgodnja jesenska obarvanost, mrtvi popki in veje v spodnjem delu dreves.

Iglavci, ki so izpostavljeni delovanju soli iz

KNEŠKE RAVNE

Kneške Ravne so dostopne iz Baške grape. V tesni, z gozdom porasli grapi se cesta izmenjuje s hudourno Knežo. Najvišje ležeče domačije ležijo na prisojnem pobočju pod grebenom Spodnjih Bohinjskih gora. Podnebje delno zaznamuje omiljen vpliv morja. Hiše so tolminskega stavbnega tipa. Severni del vasice je priključen narodnemu parku od leta 2010. Prebivalcem je skozi stoletja uspelo ohraniti nepremično kulturno dediščino izjemnega pomena.

Ko se rahlo vzpenjamo, da na poti zaobidemo vse domačije, se najprej vzhodno pod glav-

no cesto približamo sušilnici - »pajštvi«. Prekriva jo dvokapna streha, ki je bila še nedavno slamnata. Postavili so jo v 19. stoletju in pripada domačiji Pri Jaklnu. V skupini gospodarskih poslopij ob hiši izstopa še iz kamna zidan hlev.

Pot vodi v loku k najvišje ležeči, v glavnem še vedno samooskrbni domačiji, po domače Pri Francu. S svojimi gospodarskimi poslopji je pravi muzej na prostem, a s to prednostjo, da je večina še v rabi. Kašča je značilen lesen objekt z začetka 18. stoletja. Sedaj jo prekrivajo skodle s trojnim kritjem. Lastnik skodle sam izdeluje in

je več tudi krovskih del. Kaščo si je vredno podrobneje ogledati, saj skriva zanimive detajle, npr. s slamo obložen zatrep, z vrbovimi vejami opleten dimnik. Nekaj metrov stran stoji toplar iz 2. polovice 19. stoletja. Dvakrat po pet vzporredno postavljenih zidanih stebrov z vmesnimi lesenimi stebriči uokvirja vmesna okna. Leta 1905 so po podatkih registra nepremične kulturne dediščine pod streho kozolca namestili žago venecijanko, ki po potrebi še deluje. Danes je na električni pogon, v preteklosti pa jo je s pomočjo prenosnih mehanizmov poganjala vodna sila bližnjega potoka. Naslednji izjemen objekt - še delujoča kovačija in mizarska delavnica, oboje z bogato opremo - so pod vodstvom zavoda za varstvo kulturne dediščine temeljito obnovili. Na podstrešju hranijo stare predmete, ki jih nameravajo nekoč razstaviti. Lastniki načrtujejo, da bodo v hišni muzej preuredili nekdanji svinjak. Nekaj deset metrov odmaknjena od hiše in drugih gospodarskih poslopij stoji sušilnica. S slamo jo je prekril spet kar gospodar sam. Domači v njej še zmeraj vsako jesen suše sadje. Strokovnjaki gospodarska poslopja pri domačiji datirajo v 19. stoletje, vendar menijo, da imajo starejše zasnove. Pri opisu vseh teh izjemnih poslopij ne smemo izpustiti pomembnega podatka, da so bili lastniki pravi inovatorji - sami so si jih zamislili, izdelali in jih uporabljali.

Tea Lukan Klavžer

Foto: J. Mihelič

zraka, imajo rjave iglice (rjaveti začnejo na konici) na nižjih delih, obrnjenih proti cesti, že v zgodnji pomladi, poškodbe, ki nastanejo s privzemom soli skozi korenine, pa so vidne v krošnji.

Okrevanje dreves po zimski izpostavljenosti soli je zelo težko. Tudi če ima območje veliko padavin, se vsa sol ne spere in rastline je nekaj posrkajo v korenine, popke, veje in liste, kjer nastanejo različne vidne poškodbe. Najbolj škodljiva je uporaba soli zgodaj spomladi. V tem času rastline preidejo iz zimskega mirovanja v aktivno stanje. Intenzivno začnejo srkati minerale in vodo iz tal. Med njimi je veliko toksičnih ionov, ki so zgodaj spomladi še v tleh, kasneje pa jih zaradi hitrega spiranja ni več.

Prvi rezultati raziskave o vplivu soljenja cest na smreke na območju Pokljuke, ki smo jo opravili v letih 2009 in 2010, kažejo, da vpliv ni zanemarljiv. Vidne poškodbe se kažejo v rumenjenju in odpadanju iglic. Fiziološke meritve pa kažejo na manjšo fotosintezno učinkovitost ter

Poškodovane smreke na Pokljuki

upad vodnega potenciala v primerjavi z rastlinami, ki niso izpostavljene delovanju soli. Pri analizi prsti se je spomladi pokazala povečana vsebnost natrijevih in klorovih ionov, ki se proti

koncu vegetacijske sezone zaradi izpiranja zniža. Ob tem je treba tudi opozoriti, da se ta sol postopoma prenese v podtalnico, ki je pomemben vir pitne vode.

Zaradi škodljivih vplivov soli na okolje so v nekaterih državah že opustili uporabo NaCl in jo nadomestili z okolju bolj prijaznimi posipi. Kaj pa pri nas? Podatki o porabi soli na območju Slovenije so zaskrbljujoči. Pri tem niti Pokljuka, ki je del zaščitenega in izredno občutljivega območja, (še) nima privilegija uporabe alternativnih pristopov. Zima pa je spet tu.

Besedilo in foto: Tanja Menegilija

TOMAŽ BANOVEC

Univerzitetni diplomirani inženir geodezije. Kot upokojeni dolgoletni generalni direktor Statističnega urada RS se še ukvarja s statistiko, z informatiko, geoinformatiko, z nepremičninskimi in drugimi evidencami ter raznimi društvenimi dejavnostmi. Maja 2005 je končal drugi štiri-letni mandat kot predsednik Sveta Triglavskega narodnega parka. Bil je, z eno besedo, odličen predsednik, avtoritativen in vedno dobronameren, provokativen v razmišljanju in strpen sobesednik, sistematičen, svarilen in natančen, široko razgledan učitelj ustvarjalnega mišljenja.

Ko se je najin pogovor dotaknil gora, me je nehote spomnil, da se pozna domala petdeset let. Nekoč sta z bratom Juretom plezala Bavarsko smer v Triglavski severni steni, v smeri pa sva bila po naključju tudi midva z bratom Tinetom. Dve bratovski navezi torej, davnega leta 1961. Dolga leta sem ga torej poznal kot ljubitelja gora, odličnega alpinista, kot predsednika Mladinske komisije PZS in tudi predsednika Planinske zveze Slovenije in Jugoslavije.

Iz tokratne pripovedi sem spoznal, da je bila pot v gore zanj nad vse pomembna in pokazala mu jo je mati. Zaradi splošnega pomanjkanja, očeta mu je vzela vojna, druge večje možnosti takrat tudi ni bilo. Včlanil se je v Planinsko društvo Železničar, kjer je bil njegov stric predsednik. Ko so v PD Železničar ustanavljali mladinski odsek, so za načelnika izbrali njega. Kar nekaj časa je opravljal tisto „službo“ in kmalu postal še član in nato načelnik Mladinske komisije PZS, ki jo je dolgo ustvarjalno vodil. Vodstvenega dela in administriranja je bilo veliko za študenta z dokaj zahtevnega študija. Zgodaj je spoznal nujnost dobrega informiranja, zato je kasneje postal še propagandist PZS, tajnik alpinistične komisije ter ustanovni član in prvi načelnik Planinske založbe. Založba je bila ustanovljena tudi za to, pripoveduje, da bi materialno rešili Planinski vestnik, ki takrat ni imel take družbene podpore kot danes. Planinska zveza je takrat zaradi vojaške prepovedi prepodrobnih Kopačevih planinskih kart po dolgih zgodah in nezgodah, tudi po požaru, ko so te prepovedane karte zgorele, izdala sedaj že legendarni ločeni planinski karti Vzhodnih in Zahodnih Julijskih Alp. To je bilo tudi mogoče, ker je po diplomi postal vodja Kartografskega oddelka na Inštitutu za geodezijo in fotogrametrijo. Iz osnovne vojaške karte Julijskih Alp v merilu 1 : 25.000 z zelo natančno vrisanimi potmi in zapisanimi imeni ter drugih virov so takrat nastale številne karte.

Na začetke geokodiranja v Sloveniji so vezani njegovi najlepší spomini. »Dobesedno „peš“ smo pobirali koordinate s tedaj odlične „pet tisočke“ (temeljna državna karta). Slovenski geografski ali prostorski informacijski sistem, prvi

digitalni model reliefa, je malo tudi moja zasluga. Moram biti, ali rad sem tam, kjer se nekaj naredi ... in napiše,“ je dejal. Tako so si sledila odgovorna in hkrati zanimiva mesta v službi, ki jih je ustvarjal z vizijo razvoja takratnega »slovenskega družbenega sistema informiranja«: 1970. je postal direktor Raziskovalnega inštituta Geodetskega zavoda RS, 1975. namestnik generalnega direktorja Zavoda SRS za družbeno planiranje, zadolžen za urejanje prostora, tehnologijo in informatiko, 1979. postane direktor Centra vlade SRS za družbeni sistem informiranja in informatiko ter 1981. direktor Zavoda SRS za statistiko, ki se je kasneje preimenoval v Statistični urad RS. Na tem mestu se je leta 2003 upokojil. Najbolj vesel je bil, ko je slovenska državna statistika z odliko prestala kriterije evropeizacije. Tako urejena državna statistika ni bila predmet usklajevanja, pač pa podlaga in pogoj za vključevanje.

Izjemna pot! Ob tem je še predaval na matični Fakulteti za geodezijo, tudi na podiplomskem študiju, predsedoval Planinski zvezi Slovenije in Jugoslavije, deloval v Zvezi telesnokulturnih organizacij Slovenije in ... osem let vodil Svet TNP. Na to mesto ga je privedla ljubezen do naših gora, v katerih je nenehno preverjal in primerjal stanje na terenu z zapisom na kartah. „Tudi preko planinstva smo Slovenci prihajali v stik z zapadom, kar je bila naša prednost v Jugoslaviji«. Zaradi tega smo organizirali razna srečanja treh dežel in druge prekomejne aktivnosti.

Prav na začetku predsedniškega mandata v Svetu TNP se je izoblikovala potreba po vključevanju parka v pripravo vseevropske strategije za narodne parke v Alpah in nastalo je tripartitno sodelovanje velikih narodnih parkov Les Ecrins, Visoke Ture in TNP. Takrat je nastala tudi zamisel o Soški poti TNP, „materij in vzornici“ kasnejših naravoslovnih poti v TNP. Vedno je bil odprt za zanimive ideje, razvojne spodbude v lokalnih skupnostih in za domačine. Ko spregovoriva o energetiki in naravi ter uporabi vetra reče: „Zamislite si Nizozemsko ali Kreto pred tristo leti? Danes so njihovi vetrni mlinci zanimiv spomenik, v tistem času pa jih je bilo verjetno neprijetno gledati. Sicer pa so tudi Eifflov stolp, ki so ga po svetovni razstavi v Parizu nameravali podreti, spremenili v svetovno atrakcijo.“

In danes? Tomaž Banovec je nosilec srebrnega častnega znaka svobode RS, član kolegija predsednice Zvez društev upokojencev Slovenije, Koordinacijskega odbora seniorskih organizacij Slovenije, član mednarodnega nepremičninskega združenja FIABCI, predsednik nadzornega odbora Slovenskega društva Informatika, vodja raznih projektov in študij. Razvija strategijo prilagajanja in izboljševanja bivalne infrastrukture in kulture bivanja starejših, ki posredno razbremenjuje mlajše generacije. Je človek, ki nenehno opozarja na nujnost uporabe statistike, saj je nujna formalna podlaga za razumevanje pojavov in bistva razvoja in je vedno tam, kjer se nekaj naredi in napiše.

Besedilo in foto: Jože Mihelič

KRN – POHOD SPOMINA, 1918–2010

Bliža se stoletnica konca prve svetovne vojne, ene največjih morij v zgodovini človeštva, ki je Slovence in Slovenijo strahotno prizadela. Ob osemdeseti obletnici njenega konca, leta 1998, je Društvo Mali vojni muzej iz Bohinjske Bistrice organiziralo prvi *pohod spomina*, ki od takrat vsako leto privabi številne udeležence na Krnska jezera.

Trinajsta prireditev je potekala v soboto, 13. novembra. Kljub novemu snegu se je zbralo približno 500 udeležencev. Slavnostni govornik je bil župan Občine Bovec in poslanec Državnega zbora RS Danijel Krivec. Povzemamo nekaj odlomkov iz govora, katerega glavna misel je bila, da vsa dosedanja pričevanja o letih strahote, nasilja in smrti posvečajo premajhno pozornost samemu človeku, vojaku, ki je doživljal grozote vojne v naših Julijcih:

»Ko po Evropi ugasnejo luči« je bil naslov, uporabljen v mnogih literarnih delih, ki še danes daje mogočen prizvok eni izmed največjih in najbolj krvavih vojn v zgodovini človeštva. Vojna se je začela z bliščem in hrupnimi koračnicami, končala pa v blatu strelskih jarkov. Navdušenje in srboritost sta se kmalu prevesila v žalost in razočaranje. Svet, ki so ga poznali, razumeli, razlagali in ustvarjali, je v vojni izginjal.

Soška fronta je danes pomnik prve svetovne vojne. Spomin je brezčasen. Govori o milijonih padlih v veliki vojni in hkrati o padlih v vseh vojnah. Ugašala so mlada življenja vojakov številnih narodnosti, ki jih je vojaški stroj vozil na bojišče.

Pomniki govorijo o bolečini in smrti, o upan-

ju in usmiljenju. Vojna v Posočju je še danes globoko zakoreninjena v teh krajih. Pričujoča grobišča razvnamajo čustva obiskovalcev. Pa vendar večino ljudi pogled na spominske plošče padlih vojakov pušča hladne, kajti v njih vidijo le podobo določenega dogodka. Spregledajo pa bistveno sporočilo odvrtačanja od nasilja in vojn. Če uničimo spomin na preteklost, uničimo svojo sedanost. Da pa ne bi ponavljali napak iz

preteklosti, se jih moramo spominjati in nanje opozarjati v spomin in opomin kasnejšim rodovom. Dobrih devetdeset let po teh dogodkih, ko so sneg, dež in čas že sprali kri in znoj trpljenja s kamnitih grobelj ter vse nečloveške napore, se s spoštovanjem spominjamo te dediščine. Na tej spominski slovesnosti dokazujemo, da smo na dobri poti: poti miru in prijateljstva.«

Besedilo in foto: Jože Mihelič

Na fotografiji od leve proti desni: Župan Občine Bovec in poslanec Državnega zbora Danijel Krivec, organizator tradicionalne prireditve Janko Sebastian Stusek, županja Občine Kobarid Darja Hauptman, direktor TNP, mag. Martin Šolar in člana organizacijskega odbora prireditve Zdravko Likar in Janez Koselj.

STROKOVNA EKSKURZIJA TNP V BAVARSKI GOZD 13. DO 15. OKTOBRA 2010

Foto: J. Dobravec

Bavarski gozd: gozdna pljuča Evrope – gozd alfa in omega – gozd podlubnika

Narodni park Bavarski gozd (Nationalpark Bayerischer Wald) upravlja z velikim gozdnim kompleksom. Cilj upravljavca je, da prepusti gozd naravnemu oziroma sonaravnemu razvoju, torej lastnemu razvoju brez človekovega poseganja, usmerjenemu h klimaksnim združbam ustreznih rastišč. Ideal je približevanje zakonitostim pragozdov oziroma gozdov s pragozdnim značajem.

Za boljše razumevanje naj predstavim trenutno stanje. Gre za velike površine gozda mlajših

razvojnih faz in pomlajenih gozdov po katastrofi; povzročile so jo ogromne kalamitete podlubnikov, ki so za seboj pustile nepredstavljen propad približno 1,5 milijona bruto kubičnih metrov lesne mase smrekovine. To gigantsko jedro je nastalo na fiziološko že oslabiljenih smrekovih monokulturah neustreznih rastišč, za katera so skrbeli ob upoštevanju ekonomskega vidika klasične nemške gozdarske šole.

Poudariti je treba, da so vsi ti gozdni kompleksi v lasti države. Odločitev oziroma zamisel, da bi vse prepustili naravni poti, je zrasla pri upravljavcu. Kljub temu je ta, za mnoge vprašljivi poskusni projekt, opirajoč se na zgodovinsko

kontinuiteto razvoja oziroma sistematično menjavo generacij gozdov (propad, razvoj, zorenje), naletel na veliko neodobravanja javnosti zaradi vprašljivosti (ne)uspeha ukrepov.

Bavarski gozd je zgled gozdnega učnega objekta Evrope, katerega cilj je večja kakovost drugih funkcij gozda, pomembnejših od ekonomskega ovrednotenja propadle lesne mase. Ne moremo namreč mimo dejstva, da so od njih odvisna milijonska nemška mesta.

Poskusni projekt pa je stekel kljub velikemu nasprotovanju. Rasti je začela nova generacija gozda z novo, ugodno mešanico vrst, stopenj in oblik, bolje prilagojenih rastiščem. Trenutno vi-

Foto: J. Dobravec

Foto: J. Dobravec

Foto: J. Dobravec

dimo gozd v obnavljanju, katerega cilj si postavlja narava sama.

Vodilno vlogo je spet prevzela mati evropskih gozdov - bukev, izboljšale so se pedološke razmere, posredno kakovost vode, kar je za bližnja mesta najpomembnejše. Izboljšujejo se prehranske vrednosti, vračajo se živalske vrste (tudi velike zveri), vlaga se v bio oziroma eko turizmu, razvijata se rekreacija in šport, vendar vse v razumnih mejah, ki še vedno ohranjajo namen in status narodnega parka.

Bavarski gozd je zgodba o uspehu, torej »katastrofa s prihodnostjo«. Že samo sproščujoč sprehod po njem nam pričara nepozaben dan in spoznanja o zakonitostih narave v vsej njeni veličini, veličini nastajanja in veličini minevanja.

Aleš Žemva

Foto: A. Zdešar

IGRE ERA

Udeleženci tekmovanja

Direktor in predsednik Naravnega parka Julijsko predgorje Stefano Santi in Sergio Chinese z zmagovalno ekipo TNP

S projektom ERA-EKO REGIA ALPE-ADRIA se je začelo trajno sodelovanje med sosednjimi regijami partnerskih parkov Triglavski narodni park, Narodni park Nockberge in Naravni park Julijsko predgorje. Prve konkretne dosežke že lahko vidimo pri povezovanju v turizmu in izobraževanju šolske mladine. Skupaj želimo izoblikovati nove ideje in oblike sodelovanja - tudi za trženje lokalno tipičnih izdelkov - ki bi pripomogle k trajnostnemu razvoju partnerskih območij, prebivalcem teh območij pa ponudile nove dohodkovne možnosti.

Sodelovanje med parki pa ni samo strogo poslovno, ampak pomeni tudi druženje s prijatelji iz drugih zavarovanih območij. Tako je bilo 2. septembra 2010 v italijanski pokrajini Venzone v organizaciji krajskega parka Julijsko Predgorje srečanje predstavnikov vseh

treh parkov, ki pa ni bilo namenjeno samo rednemu sestanku, na katerem se dogovorimo o naslednjih dejavnostih, ampak predvsem sprostitvi, saj smo se pomerili v igranju odbojke na travi. Sodelovale so štiri ekipe, od tega dve italijanski. Tekmovanje je potekalo v zelo športnem in na trenutke zelo borbenem duhu. Igrali smo po turnirskem sistemu vsak z vsakim, vsaka ekipa je imela na igrišču po tri tekmovalce z možnostjo menjave med potekom igre. Ekipa Triglavskega narodnega parka v sestavi Mojca Smolej, Tanja Menegalijska, Mateja Repe in Sašo Hrovat je po zelo borbeni igri v finalni tekmi premagala ekipo domačinov in zasedla prvo mesto. Sledil je kratek družabni večer z razglasitvijo rezultatov.

*Sašo Hrovat
Foto: A. Mencinger*

PREDSTAVA KOZOLEC

Na bohinjki osnovni šoli je že tradicija, da učenci s svojimi mentorji pripravljajo naloge, katerih tema je ohranjanje kulturne in naravne dediščine domačega kraja. Tako so bili v šolskem letu 2008/09 središče našega zanimanja kozolci ali po domače stogovi. Pobuda je prišla od predstavnikov naših in tujih (angleških) društev, ki skrbijo za ohranjanje kulturne dediščine.

Studorski stogovi so zgrajeni trdno, nosilni tramovi slonijo na velikih kamnih, pokriti so z macesnovimi skodlami. V njihovi zgradbi ni ničesar preveč, ničesar premalo; vse je na svojem mestu in brez odvečnega lišpa. Studorski stogovi so nekaj posebnega, ker so postavljeni v skupini, umaknjeni od jedra vasi na ravnino pod vasjo in so deležni sonca tudi v času ko je dan najkrajši. Stogovi danes izgubljajo svojo osnovno vlogo, toda zaslužijo si, da jih ohranjamo. Nekateri kmetje pa vendar še danes sušijo seno in druge poljske pridelke v stogovih, kar je prijetno videti; tak način tudi prispeva k ohranjanju biotske pestrosti travnikov.

V šoli so se učenci o njih pogovarjali in spo-

znavali življenje, ki je bilo povezano s stogovi. Še posebej je tema pritegnila učence in učiteljice na podružnični šoli v Srednji vasi. Od svojih starih staršev, stricev in tet so izvedeli marsikaj o tem, kako so gradili kozolce in o delu na polju, ki je s kozolci tesno povezano. Pridobljeno znanje so na privlačen način tudi predstavili. Najprej so pripravili razstavo in kratko predstavo za januarsko Triglavsko tržnico v prostorih TNP na Bledu. V pomladnih mesecih so prizor nadgradili in nastala je prireditev na prostem, ki je bila res nekaj posebnega. Nastopili so prav vsi učenci podružnične šole in njihove učiteljice, vodila pa jih je Mojca Rozman, sedanja ravnateljica šole.

Tako so obiskovalci spoznavali vsakodnevna opravila naših staršev in prastaršev: od košnje in sušenja sena do družabnih dogodkov, veza-

nih na vsakodnevno življenje. Priložnost smo imeli slišati narodne pesmi in uživati ob plesih, ki so bili v navadi ob praznovanjih. Nastopajoči so bili oblečeni v delovna in praznična oblačila nekdanjega časa. Predstava se je odvijala v neposredni bližini studorskih stogov; prvič v času 3. mednarodnega festivala alpskega cvetja, tako, da so jo imeli priložnost videti tudi turisti. Kasneje so predstavo še ponovili.

Prizore iz predstave si lahko ogledate na spletni strani youtube (Projekt Kozolec): http://www.youtube.com/watch?v=IZbRO_e5m0g.

Nastopajočim bo dogodek za vedno ostal v prijetnem spominu, lep doživljaj pa je bil tudi za vse domačine in udeležence tradicionalnega Festivala cvetja.

Urška Repinc

Foto: Jana Vilman Proje

PRIPOVEDKA: BELI KONJ NA VRŠACU

Gore so od nekdaj skrivnosten svet. Pravljичna bitja varujejo njihove zaklade pred pohlepom. Nemalokrat so si sporočila povedk podobna. Slovenci najbolj poznajo legendo o Zlatorogu, manj znana ali celo neznana pa je pripoved, ki jo povzemam po knjigi Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva Jakoba Kelmene. Pripoved Beli konj na Vršacu je zapisal Matej Tonejc - Samostal, rojen v Zgornjih Gorjah leta 1846.

Dva moža, starejši lovec in pastir, se neke nedelje v avgustu vzpeta skozi dolino Krmo do kraja, kjer je po izročilu skrit bajen zaklad. Zakopan je pod veliko kamnito ploščo, tri čevlje debelo, devet dolgo in sedem široko. Ko sta moža že v bližini tega kraja, počijeta sredi skalovja. Takrat se zasliši čuden piš, zemlja pod nogami se stresa, z vrhov se začne valiti kamenje, vsenaokrog strašen trušč, pesek jima spodnaša noge. Tam, kjer sta že lela kopati, se pojavi bel konj. Preteč pošlje nad njiju še veter in gosto meglo. Možema ne ostane drugega, kot da se umakneta, ne vedoč kam. Silen strah ju žene v beg, a vse naokrog

so sami prepadi. Kljub vsemu jima uspe rešiti se na skalovit greben nad Velim poljem, kjer konjska prikazen izgine. Srečna sta, da sta si rešila življenje, čeprav je zaklad ostal skrit v gorah.

Menda se bo nekoč našel mož, ki bo dovolj neustrašen, da se bo spopadel z varuhom zaklada. Oborožen bo s puško, belega konja pa bo moral ustreliti z vrha Šmarjetne glave, kamor se mu bo povzpeli pred prvim svitom. Čudežno žival bo moral pokončati v trenutku, ko bo prvi sončni žarek obsijal njegovo grivo, sicer bo to njegova poguba. Takrat bo mogel odkopati zaklad, zlata bo pa toliko, da ljudje ne bodo vedeli,

kam z njim. Iz krvi umirajočega konja bodo zrasle cvetke, podobne goličavaricam (planikam?), zasejale pa se bodo po vseh golih vrhovih, v veselje ljudem in za zdravje živini, ki se pase po gorskih pašnikih.

Pripoved je umeščena v gorski svet nad Velim poljem, verjetno je nastala v času rudarjenja v Julijskih Alpah. Upamo lahko, da bo Beli konj nad Vršacem skupaj z drugimi čudežnimi bitji še dolgo bdela nad skrivnostnim gorskim svetom in varoval njegove zaklade. Vodo, ki priteka z gora, lahko pijemo, denarja ne moremo jesti.

Tomaž Bregant

USTVARJALNE DELAVNICE

Na podružnični šoli v Srednji vasi v Bohinju, je pod vodstvom uslužbencev Triglavskega narodnega parka, v okviru projekta LEADER z etnološko vsebino na temo PLANINSKO PAŠNIŠTVO, potekala zanimiva ustvarjalna delavnica. Učenka, Neža Stanovnik, je takole zapisala svoje vtise:

V četrtek, 15. 4. 2009 smo na šoli dobili obisk iz Triglavskega narodnega parka. Predstavili so nam različna dela, ki smo jih kasneje skupaj opravljali. Jaz sem najprej šla izdelovat zobe za grablje. Nato sem lupila ročaj za grablje. Nazadnje sem pri gospodu Gorazdu medla maslo. Ker nas je bilo veliko, se nam je maslo hitro naredilo. Ko smo vsi učenci iz 3. in 4. razreda poskusili vsa dela, smo odšli v učilnice. V telovadnico, kjer je potekala delavnica, sta prišla še 1. in 2. razred.

Po zaključku delavnice smo se vsi učenci zbrali, si ogledali grablje in dve klopici, ki smo jih izdelali

li s skupnimi močmi. Maslo, ki je zelo omamno dišalo, so nam učiteljice namazale na kruh in bilo je res okusno. Poslovali smo se od gospoda Jožeta, Gorazda, Tomaža in tudi od gospe Alenke in polni lepih doživetij zaključili ta dan.

Neža Stanovnik, 4. razred, pripravila učiteljica Mihela Odar. Foto: J. Mihelič

SEDMOŠOLCI SPOZNAVAJO GOZD

Osnovna šola dr. Janeza Mencingerja že vrsto let sodeluje s TNP. Pripravljajo nam zanimive naravoslovne dneve in delavnice. Učenci se vedno vračajo veseli in zadovoljni. Septembra so naši učenci z animatorji TNP preživeli poučno in prijetno dopoldne Na Pokljuki. Radi so opazovali, raziskovali in spoznavali.

Kako je naravoslovni dan na Pokljuki doživel Matej?

Na Pokljuki

V sredo, 15.9., smo šli z avtobusom na Pokljuko. Tam nas je Maja iz TNP prijazno pozdravila in razdelila učne liste. Šli smo v gozd, kjer smo videli veliko gob, opazovali smo drevesa - smreke, macesne, bukve. Spoznali smo nekaj rastlin podrasti, veliko je bilo borovnic. Mahovi in praproti se razmnožujejo s trosi, enako tudi glive. V gozdu so bili tudi lišaji. V lišaju skupaj živita gliva in alga. Gliva da lišaju vodo, alga pa ogljikove hidrate. Potem smo šli raziskovat živali na gozdnih tleh. Lovili smo jih v lončke in si jih skupaj ogledali. Potem smo šli pogledat šotno barje. Ugotavljali smo razlike med barjem in gozdom. Po malici nas je peljal Tomaž. Razložil nam je, da TNP ščiti naravo. Ko smo hodili, nam je razložil, kakšno je življenje v gozdu, kako so živeli z gozdom ljudje včasih in kako je danes.

Matej Fajdiga, 7.a

V mesecu oktobru in novembru so učenci samostojno opazovali drevo, ki so si ga izbrali. Ugotavljali so, kako se drevo pripravlja na zimo. Opazovali so okolje, v katerem raste, iskali živali in ugotavljali posledice prisotnosti človeka. Izdelali so zanimive opazovalne naloge, jih opremili z naravnimi materiali, slikami, fotografijami in risbami. Nekateri so sami izdelali mape, v katere so naloge shranili.

Naloge bomo predstavili javnosti spomladi na razstavi ob 5. mednarodnem festivalu alpskega cvetja, ko bodo učenci v svoje naloge dodali še spomladansko prebujanje dreves in narave ob njih.

Besedilo in foto: učiteljica Nežka Košnik

SODELOVANJE S TNP PRI IZVEDBI NARAVOSLOVNIH DNI

Osnovna šola dr. Janeza Mencingerja že nekaj let uspešno sodeluje s Triglavskim narodnim parkom.

Vsako šolsko leto v jesenskem času imajo učenci tretjih razredov naravoslovni dan na temo »gozd«. Že večkrat smo v našo sredino povabili biologe iz Triglavskega narodnega parka, saj smo bili z njihovo predstavitvijo vsako leto zelo zadovoljni.

V letošnjem šolskem letu smo imeli naravoslovni dan v mesecu oktobru. Skupaj z biologinjo gospo Majo Fajdiga smo odšli na Senožeta. Že med potjo, ki nas je vodila preko travnikov, poraščenih z grmičevjem so se učenci razdelili v skupine. Vsaka skupina je dobila paleto, na kateri so bile označene različne barve. Naloga učencev je bila, da so na barvne palete nalepili čim več listov, cvetov in plodov, ki so bili enake barve kot so bile barve na paletah. Naloga je bila za otroke zanimiva, zato so kar tekmovali, katera skupina bo našla več raznobarnih rastlin. Nabrane rastline in plodove smo skupaj pregledali, jih poimenovali in

spoznali njihove značilnosti in posebnosti. Tako zaposleni smo mimogrede prišli do gozda.

Tam nas je čakalo odkrivanje in spoznavanje majhnih živali, ki živijo na gozdnih tleh in ki jih največkrat sploh ne opazimo. Vsaka skupina otrok je dobila prozoren lonček s povečevalnim steklom, da so si lahko natančno ogledali in opisali najdene drobne živali.

Po intenzivnem odkrivanju in spoznavanju raznolikosti življenja na gozdnih tleh, so postali otroci že malce utrujeni. Sprostili so se ob didaktični igri. Razdelili so se v pare. En otrok v paru je imel zavezane oči, drugi pa ga je peljal k drevesu. Otrok z zavezanimi očmi je moral s tipanjem debla, vej in listov ali iglic ugotoviti, katero drevo je pred njim.

Dan preživet v gozdu je hitro minil. Po povratku v razred smo rešili še učne liste in tako utrdili naša nova spoznanja.

Takega sodelovanja si učiteljice še želimo, saj nam vedno na izviren način popestri naše delo.

Učiteljica Bojana Polajnar

PROJEKT CLIMAPARKS

Klimatske spremembe in upravljanje zavarovanih območij

Triglavski narodni park je bil s projektom Climaparks uspešen na razpisu za sofinanciranje strateških projektov v okviru Programa čezmejne sodelovanja Slovenija-Italija 2007-2013, financiranega iz Evropskega sklada za regionalni razvoj. Projekt, v katerem sodelujejo štirje slovenski in pet italijanskih parkov oz. zavarovanih območij, bo trajal od maja 2010 do konca oktobra 2013, v celoti je vreden več kot 3,2 milijona EUR, pri tem samo TNP pripada približno 925.000 EUR. Triglavski narodni park je v projektu vodilni partner, s prevzemanjem večje odgovornosti pa mu je pripadel tudi večji delež upravičenih sredstev.

Številne načrtovane projektne aktivnosti so razdeljene v tri smiselno povezane vsebinske sklope: monitoring, izobraževanje in obiskovanje ter pilotni projekti. Pri monitoringu je namen projekta vzpostaviti dolgoročen sistem spremljanja vremenskih podatkov ter izbranih živalskih in/ali rastlinskih vrst, ki bi v daljšem obdobju lahko bile kazalnik podnebnih sprememb. V drugem sklopu bomo pozornost posvetili predvsem pripravi novih vsebin za izobraževanje, animacijo in ozaveščanje obiskovalcev, ne le na temo podnebnih sprememb, pač pa tudi o trajnostnem odnosu do življenjskega okolja oziroma o trajnostnih vrednotah in vedenju nasploh. V tretjem sklopu pa bodo parki te vrednote prenesli v prakso - s konkretnimi investicijami in izboljšavami upravljanja, ki bodo hkrati z razvojem novih aktivnosti prinašale tudi večjo energetsko učinkovitost. Triglavski narodni park tako načrtuje v Trenti nov večnamenski izobraževalni objekt iz energetsko varčnih materialov, ki bo dolgoročno omogočil razvoj novih izobraževalnih dejavnosti, s tem pa tudi potencialnih delovnih mest. V novi informacijski točki v Zelenu hiši v Kobaridu bo v okviru projekta urejen izobraževalno-razstaveni prostor in v njem, tako kot v Trenti, pripravljene nove, aktualne vsebine in dejavnosti. Poleg tega, da bo TNP v okviru projekta pridobil potrebno opremo za izvajanje rednih naravovarstvenih dejavnosti (monitoring), bodo torej z novimi izobraževalnimi in informacijskimi prostori in programi sadove projekta lahko okušali tudi obiskovalci in prebivalci parka. Lahko rečemo, da TNP s tem ostaja zavezan ne le varovanju narave, ampak tudi skrbi za širše izobraževanje in ozaveščanje ter za trajnostni razvoj lokalnih skupnosti.

Dr. Matej Vranješ

REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE RS ZA LOKALNO SAMOUPRAVO
IN REGIONALNO POLITIKO

DOGODKI IN PRIREDITVE V LETU 2011

TRIGLAVSKI NARODNI PARK V INFO SREDIŠČU TRIGLAVSKA ROŽA 2011

Info središče Triglavsko roža na Bledu domačinom in obiskovalcem TNP vse leto približuje svet materialnega in abstraktnega, v najširšem smislu povezanega z območjem narodnega parka. **S predstavljivo novosti leta 2011 vas želimo že zdaj povabiti na obisk in k sodelovanju.**

TEČAJI TRADICIONALNEGA ZNANJA

Tradicionalno znanje naših dedkov in babic o tem, kako v sožitju z naravo živeti udobneje, počasi, a zanesljivo izginja. Redki mojstri, ki so znanje podedovali od svojih prednikov, še znajo izdelati lično košaro ali metlo, sešiti cunjaste copate ... Na srečo pa zanimanje za učenje teh veščin narašča. **V letu 2011 v Triglavski roži organiziramo tri 20-urne tečaje: pletenja nogavic v januarju, pletenja kosar v marcu in izdelovanja cunjastih copat v septembru.** Izvrstna prilžnost za vse, ki se želite naučiti ročnih spretnosti od mojstrov, ki so pripravljene posredovati svoje znanje. Informacije na: info.trb@tnp.gov.si ali po tel. 04/57-80-200 ter na decembrski in januarski Triglavski tržnici.

TRIGLAVSKA ROŽA GOSTUJE

V letu 2011 načrtujemo dogodke ne le na Bledu, pač pa tudi v okolici TNP: v Mojstrani, Bohinju, Kobaridu in Trenti. **Namen gostovanj je najboljšo iz Triglavsko rože iz letošnjega leta prikazati domačinom s celotnega območja TNP.** Tako bodo Sredini filmski, fotografski, strokovni in pogovorni večeri obiskali primorsko in gorenjsko stran TNP z željo, da nas obiše, spozna in doživi čim širši krog ljudi. Dogodki bodo najavljeni v lokalnih in regionalnih medijih, vljudno vabljeni pa že sedaj!

ODKRIVAJ TRIGLAVSKI NARODNI PARK/ DISCOVER TRIGLAV NATIONAL PARK

V poletnem času bomo v sodelovanju s partnerji pripravili tedensko animacijo v Kampu Šobec, Kampu Danica in v centru Bleda. **Obiskovalcem, ki pridejo k nam le za kratek čas, želimo ob naravoslovnih dejavnostih, pripovedkah in občutenem doživljanju gora predstaviti območje TNP ne le kot poligon za prostocasne dejavnosti, pač pa predvsem kot svet, ki je Slovincu dragocen in nenadomestljiv.**

NAŠ ŽELEZNI REPERTOAR

Triglavsko tržnico z družinskim programom Brihta ter Sredini večeri v Triglavski roži ostajajo v našem programu. Potrudili smo se, da vam bodo s svojo raznolikostjo popestrili leto 2011. Med osrednje teme smo uvrstili **30-letnico TNP ter gozdove in velike zveri.** Poletni program je v osnovi lahkotnejši, zato bo pretežno sestavljen

iz filmskih in gledaliških večerov. Zaradi strokovne naravnosti fotografskih, likovnih razstav in literarnih večerov so ti postavljeni v ostali del leta. Več kmalu na www.tnp.si in v Koledarju dogodkov TNP 2011, ki izide predvidoma v januarju.

Ekipa Info središča Triglavsko roža na Bledu

POCARJEVA DOMAČIJA

Pocarjeva domačija v Zgornji Radovni ni zgolj stavba, ki jo imamo čast opazovati od zunaj, je mnogo več. Je zgodba o Pocarjevi rodbini in o življenju v alpskih dolinah. Zgodbo zaokrožujejo poslopja in predstavljeni predmeti, ki so bili izključno v lasti Pocarjevih. V letu 2011 za obiskovalce pripravljamo tri dogodke: Dan muzejev v maju in Poletna kulturna dneva v juniju in avgustu. Na Dan muzejev si bomo ogledali filma o Radovni in Radovničanih. Na Poletnem kulturnem dnevu se bomo spomnili starih običajev in izročil ter jih skupaj z mladimi in starejšimi obiskovalci obudili in se v njih preizkusili. Dan bomo zaokrožili z odprtjem razstave in kulturnim programom. Vabljeni, da skupaj z nami obudite in spoznate svet in delo ljudi te doline pred več kot sto leti.

Mojca Smolej

INFORMACIJSKO SREDIŠČE TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA – DOM TRENTA

V Informacijskem središču Dom Trenta, v katerem sta stalni razstavi o naravi in bogati etnološki dediščini Trente, se vrstijo tudi številne odmevne prireditve.

Leta 2011 bomo v okviru projekta Climaparks in mednarodnem letu gozdov odprli prenovljeno razstavo o gozdu, življenjskem prostoru, ki je usodno pomembnem za naše preživetje.

Na ogled bosta fotografski razstavi Dana Briškega in Fotokluba TNP ter spominska razstava Marjana Lipovška.

V nizu tradicionalnih prireditev izstopata že 12. Mednarodni glasbeni forum pod pokroviteljstvom Dunajskih filharmonikov in Trentarski senjem. Tridesetletnico parka bodo zaznamovali Belarjevi naravoslovnih dnevi ob evropskem dnevu parkov. Koncerta Primorska poje in Vipavskih tamburašev, projekciji dokumentarnih in igranega filma, gledališka predstava ter delavnice za otroke bodo bogatili kulturno življenje v odmaknjeni, naravnih čarov polni dolini Trente in Soče.

Lepo vabljeni!

Zaposleni v Domu Trenta

HVALA ZA VAŠO SKRBI!

V letošnji sezoni je po ocenah Planinske zveze Slovenije naše gore obiskalo tri milijone planincev. Zavarovalnica Triglav je zato kot dolgoletna in prepoznavna partnerica planinskih organizacij pripravila in finančno omogočila eno največjih ekoloških akcij v visokogorju – OČISTIMO NAŠE GORE. Ob 25 izhodiščnih v Julijskih ter Kamniško-Savinjskih Alpah in Karavankah, kamor peljejo ceste in od koder vodijo najbolj obiskane planinske ture, so bile planincem na voljo okolju prijazne vrečke – vrečke s klicajem. V klicaju je bilo zapisano staro planinsko pravilo: Poleg lepih vtisov odnesite v dolino tudi svoje smeti. 35.000 vrečk za smeti je mogoče stoo odstotno reciklirati. Razdelili smo jih s pomočjo 104 ambasadorjev čistih gora, ki so prostovoljno pomagali v akciji. Če je bilo v vsaki vrečki vsaj 200 gramov smeti, koliko smeti je našlo pot nazaj v dolino. Akcija je Zavarovalnica Triglav vsebinsko podprla in opisala na spletni strani www.ocistimogore.si ter na Facebooku. Skoraj 9000 privržencev na Facebook strani Očistimo naše gore je vztrajno sodelovalo in prispevalo svoje vtise z gora v obliki fotografij in spodbudnih misli. Pokazali so, da so okoljsko ozaveščeni, da jih skrbi, kaj se bo z naravo v gorah dogajalo v prihodnosti, in s širjenjem akcije opozarjali na učinke množičnega obiskovanja slovenskih gora ter na pomembnost odgovornega ravnanja z našo dediščino.

Družbena odgovornost je ena od treh temeljnih vrednot organizacijske kulture Skupine Triglav, ekološka zavest zaposlenih pa je že 110 let vtkana v delovanje največje slovenske zavarovalnice. V akciji so sodelovali tudi številni zaposleni v Zavarovalnici Triglav in po svojih močeh prispevali, da bodo v lepotah gorske narave uživali tudi prihodnji rodovi.

Zavarovalnica je v zahvalo za podporo projektu vsem sodelujočim kočam podarila EKO gasilske aparate. Konec avgusta je v poslovnih prostorih na Verovškovi gostila razstavo o Triglavskem narodnem parku, z donacijo podprla gradnjo Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani in bila generalni pokrovitelj Eko teka, ki je v sklopu Dneva Alpske konvencije potekal na eni najlepših slovenskih tekaških tras ob obrobju alpskih dolin Krme, Vrat in Kota.

Vtise z akcije si lahko ogledate na spletni povezavi www.ocistimogore.si.

KAJ MORAMO VEDETI O GRADNJAH V TRIGLAVSKEM NARODNEM PARKU

Spremembe glede na novi Zakon o TNP

Narodni park je po novem Zakonu o TNP razdeljen na tri varstvena območja: prvo, drugo in tretje; prvo in drugo sestavljata osrednje območje narodnega parka. Zakon o TNP je nedvomno priložnost tudi za ljudi, ki živijo v parku. Takšna razdelitev je ključ do primerne varovanja v posamičnih območjih. Lokalni prebivalci živijo v t. i. 3. varstvenem območju, kjer je varstveni režim najblažji in kjer s poudarkom izvajamo z zakonom predpisane razvojne usmeritve. Za te zakon zagotavlja prednostno obravnavo pri vseh razpisih, hkrati pa bo tudi sam zavod imel nalogo in možnosti finančno podpirati programe varstva in trajnostnega razvoja.

Gradnja objektov in drugih posegov v prostor je za vso Slovenijo urejena z gradbeno in prostorsko zakonodajo, na območjih, pomembnih za ohranjanje narave in varstvo kulturne dediščine, pa še s posebno varstveno zakonodajo. Na območju Triglavskega narodnega parka (v nadaljevanju: TNP) so nekatere vrste objektov in posegov prepovedane ali omejene, vendar le tiste, ki bi lahko ogrozile cilje ohranjanja narave in varstva kulturne dediščine v parku.

Pred odločitvijo za gradnjo objekta oz. poseg v prostor v TNP je treba najprej preveriti, ali je nameravani poseg dovoljen na podlagi občinskih prostorskih aktov in na podlagi varstvenih režimov v narodnem parku – informacije je mogoče dobiti na Oddelku za prostor JZ TNP in na spletnih straneh (www.tnp.si).

V TNP si je ne glede na vrsto objekta za vsako gradnjo objekta oz. poseg v prostor treba pridobiti **naravovarstveno in kulturnovarstveno soglasje**.

Za gradnjo pomožnih kmetijskih objektov, hlevov in pastirskih koč (stanov) v naravnem okolju je v postopku pridobivanja naravovarstvenega soglasja treba predložiti **pozitivno mnenje kmetijsko svetovalne službe**, ki utemeljuje nujnost takega objekta za opravljanje kmetijske dejavnosti v narodnem parku.

Pri vseh vzdrževalnih delih (to so dela, s katerimi se ne posega v konstrukcijo objekta in se z njimi ne spreminja zmogljivosti, velikosti, namembnosti in zunanje videza objekta) je treba pridobiti kulturnovarstveno soglasje.

V posebnih primerih (*npr. postavitev nove tekaške proge, vzdrževalna dela na vodotokih ipd.*) je treba namesto naravovarstvenega soglasja pridobiti **dovoljenje za poseg v naravo**.

Naravovarstveno soglasje izda Ministrstvo za okolje in prostor (Agencija RS za okolje) na podlagi **mnenj JZ TNP** in pristojne območne

enote **Zavoda RS za varstvo narave**.

Kulturnovarstveno soglasje izda pristojna območna enota Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije. JZ TNP pri pripravi sodeluje z mnenjem.

Mnenje kmetijsko svetovalne službe izda krajevno pristojni Kmetijsko-gozdarski zavod Slovenije.

Dovoljenje za poseg v naravo izda krajevno pristojna upravna enota na podlagi mnenj območne enote Zavoda RS za varstvo narave in JZ TNP.

Ena izmed temeljnih nalog JZ TNP je tudi svetovanje in usmerjanje strank pri načrtovanju graditve objektov in drugih posegov v prostor. Stranke imajo možnost, da si pridobijo predhodno mnenje z izhodišči in usmeritvami glede načrtovanih posegov in gradenj v zavarovanem območju.

Pri gradnji novih ali nadomestnih objektov in rekonstrukciji ali obnovi obstoječih se prednostno uporablja materiale, značilne za narodni park, ter gradi skladno z značilnostmi kulturne dediščine v narodnem parku ter na način, ki upošteva stavbno tipologijo območja, še posebej na planinah in v starih vaških jedrih ali stavbnih gručah.

Zakon o TNP je prinesel tudi precejšnje spremembe in novosti v poglavju kazenskih določb, tudi tistih, ki so povezane z gradnjami oziroma posegi v prostor. Globe so zelo visoke, od 500 do 200.000 evrov (npr. za pravne osebe pri nekaterih prekrških). V postopkih o prekrških odločajo inšpektorji in tudi naravovarstveni nadzorniki TNP. Ti v primeru izvajanja posega v prostor ali gradnje brez naravovarstvenega ali kulturnovarstvenega soglasja ali v nasprotju z njima ukrepajo z izrekom opomina ali globe. Predvideno je tudi kaznovanje z globo v primerih gradnje pomožnega kmetijskega objekta, pastirske koč ali hleva v naravnem okolju brez pozitivnega mnenja kmetijskosvetovalne službe ali v nasprotju z njim.

Tea Lukan Klavžer, Foto: A. Zdešar

NOVA CELOSTNA GRAFIČNA PODOBA TNP

Ali je zunanja podoba Triglavskega narodnega parka jasna in razpoznavna? Kateri je pravi znak TNP, zakaj je znak v pečatu arhaičen in ga mnogi še vedno povezujejo z nekdanjim državnim loviščem Triglav?

Nadzorniki parka so vedno bolj prepoznavni po sivih uniformah, rjave informacijske table so se dobro »prijele«, tipična serija zloženek, časopis TNP, spominki ... Vse to ima svojo značilno podobo, ki pa nima nobene skupne rdeče niti, čeprav vse predstavlja Triglavski narodni park.

Nov zakon o TNP določa, da ima park svoj znak, v katerem so stilizirane podobe Triglava,

gamsa in triglavske rože. Zakon še določa, da znak določi vlada RS.

Še pred sprejetjem novega zakona o TNP smo se odločili, da mora Triglavski narodni park dobiti novo celotno grafično podobo (CGP). Po posvetovanju s strokovnjaki smo se odločili, da izvedemo vabljeni natečaj za novo CGP.

K sodelovanju smo povabili 10 avtorjev oziroma oblikovalskih studiov. Na natečaj se jih je odzvalo 8. Strokovna komisija je dela ocenila ter skladno z določili razpisa podelila prvo in drugo nagrado, tretja nagrada pa ni bila podeljena.

Kot najboljše smo izbrali delo oblikovalcev Dušana Grobovskega in Silvije Černe. Znak je popolnoma nov, izviren, jase in verjamemo, da bo tudi prepoznaven. Kako naprej? Sledi priprava grafičnih podlag za sklep vlade, ki bo skladno z zakonom določila novi znak. Nato bomo postopoma uveljavljali novi znak v različnih aplikacijah. Mnenja in okusi so seveda različni, prepričani pa smo, da je bila odločitev stroke pri izbiri nove CGP za TNP pravilna. Znak želimo srečno pot uveljavitve.

Mag. Martin Šolar

Znak simbola.

TRIGLAV JE NARODNI SIMBOL.

Kako naj nekaj, kar je že simbol, spet postane znak? Najbrž moramo gledati na poseben način ... videti z očmi, ki prepoznajo njegovo bistvo. Kaj je torej Triglav in resnici?

TRIGLAV JE GORA.

Ali je lahko še kaj več od tega in hkrati manj? Triglav je smerokaz, ki nam kaže pot.

Je smer.

TRIGLAV JE GOR.

Kar je manj in hkrati več.

Triglavski narodni park je ustanova, ki skrbi za lepe podrobnosti pod njim. Teh je kar nekaj: npr skalovje, čist zrak, rastline, živali, bistre vode... Težko vse naštejemo, zato je odločitev težka, ker je poleg gamsa in triglavske rože in severne triglavske stene še toliko lepote... Poiščemo bistvo bistvenega in to je še vedno dovolj, da sestavimo mozaik. Označimo smer. Osvojimo vrh. Zapičimo zastavo! Znak je kompleksen, saj vsebuje nujno trojnost, če ga pogledamo od daleč je kljub temu zelo prepoznaven smerokaz.

Je smer.

JE GOR.

Triglav. V davnih časih troglavi bog, najmogočnejši med poganskimi, najvišji, najlepši, osrednja podoba, ki tisočletja obvladuje vse pod seboj, sedaj v novi obliki*.

Dušan Grobovske, oktober 2010

Več o celotni grafični podobi TNP na: www.idejoloskaordinacija.net/iodg/TNP.html

Avtorja fotografij, uporabljenih za izdelavo predloga: Umberto Nicoletti (gams), Luka Cjuha, vir: www.dnevnik.si (Aljažev stolp)

*MALCE PRISPEVALA TUDI EROZIJA IN TALJENJE LEDENIKOV.

DVAKRAT V NOCKBERGE, 15. IN 16. OKTOBRA 2010

Akcije Era-EKO REGIJA ALPE-ADRIA so postale del življenja treh regij. Narodni park Nockberge tradicionalno izbira jesenski čas za izobraževalne akcije, namenjene mladim. Tokratna udeležba slovenskih otrok je bila močnejša od običajne. Poleg vsakoletne skupine iz

TNP so obiskali Nockberge tudi otroci z območja Krajinskega parka Logarska dolina. Program, ki ga je pripravil organizator, je bil pester, k dobremu vzdušju pa je pripomoglo tudi lepo jesensko vreme. Barve Triglavskega narodnega parka so zastopali otroci iz Bohinja in z Bleda. Program je potekal na območju panoramske ceste v parku. Udeleženci so spoznali dve naravoslovni poti, Windsee in Silva Magica, muzej na planini Grundalm, se podprli z značilnim obrokom in se skupaj veselili norčij in umetnij domačega artista.

Oswalda, kmečko predelovalnico mesa v Patergassnu, kosili v planinski koči na visoki planini Zechneralm (2040 m) in obiskali Porschejev muzej v Gmündu, najbolj ohranjenem srednjeveškem mestu na Koroškem.

Besedilo in foto: Jože Mihelič

Ing. Dietmar Rossmann, direktor Narodnega parka Nockberge s skupino slovenskih otrok

Izlet številke: STAROSVETNO PUSTOVANJE V DREŽNICI, Planina Zaprikraj in Krasji vrh (1773 m)

Planina Zaprikraj in Krasji vrh s Krna

Vasi Drežnica, Drežniške Ravne, Koseč, Magozd in Jezerca ležijo na ledeniški terasi nad Sočo nasproti Kobarida. Izrazita, divja zahodna podoba Krna jim daje največji čar. Drežniško, tako omenjene vasi imenujemo, leži Krnu v naročju.

Posebnosti narave in kulturne dediščine je toliko, da jih je mogoče spoznati le postopoma. Najprej Napoleonov most čez Sočo pod Kobaridom. Ima bogato zgodovino. V enem loku se požene čez slikovito sotesko Soče, ki je tam najožja. Na soškem polju se kmalu nad mostom (in

znanim kampom Koren) odcepi poljska pot proti slapu Kozjak. Morda je to najskrivnostnejši slovenski slap. Pada v temačno »koncertno dvorano«, v kateri je on sam orkester in solist. Vredno ga je obiskati (pol ure hoda od križišča).

Čez skalovit prag terase se cesta v serpentinah dvigne v Drežnico. Sredi vasi kipi bela božjepotna bazilika Srca Jezusovega, zgrajena tik pred prvo svetovno vojno na kraju nekdanje cerkve sv. Jurija. Kot edina stavba v vasi je nepoškodovana prestala razdejanje Soške fronte.

Slovi po barvitih oknih s poslikavami.

V bližnjem Koseču je še ena cerkev, vredna ogleda, sv. Just iz 14. stoletja. Zgrajena je v poznoromanskem slogu, zanimivo poslikana in velja za najstarejši sakralni objekt na Tolminskem in Kobariskem.

Domačini teh krajev skoraj ne zapuščajo. Ohranili so mnoge stare običaje, med katerimi je najbolj znano pustovanje. Zanimiva, skoraj groteskna je lesena maska *ta grdih*, kontrastno pobarvana s črno, rdečo in belo barvo.

Drežniško pustovanje poteka na pustno soboto, v Drežniških Ravnah pa že teden prej. Zanimiv etnološki muzej in muzej prve svetovne vojne, imenovan *Botognice* (delo domačina Mirka Kurinčiča), je tudi vredno obiskati.

Pot miru vodi iz Drežniških Raven na planini Zapleč in Zaprikraj med Krnčico in Polovnikom. Obe planini sta živi. Pot povezuje ostaline soške fronte (muzej na prostem) z naravnimi in kulturnimi znamenitostmi Zgornjega Posočja. S planine Zaprikraj (do katere sta dve uri) je v dodatni uri in pol dosegljiv Krasji vrh, nepreosljiv razglednik. Opisi so na voljo na spletu in v vodniku Julijske Alpe Tineta Miheliča.

Besedilo in foto: Jože Mihelič

Pustovanje v Drežnici

PROSTO ŽIVEČE ŽIVALI POTREBUJEJO MIR

V Triglavskem narodnem parku imamo izjemno pester živalski svet. Zastopane so skoraj vse vrste, ki so značilne za alpske ekosisteme.

Živalske skupine in vrste imajo različne življenjske potrebe. Vse potrebujejo hrano ter ustrezen življenjski prostor. Za prosto živeče živali je najbolj moteče stalno vznemirjanje. Živali potrebujejo mir. Mir pa ni samo to, da hodimo tiho in ne zganjamo hrupa, ampak tudi to, da ne hodimo tam, kjer se živali razmnožujejo, vzrejajo mladiče, se prikrivajo pred plenilci in počivajo.

Čeprav so narodni parki namenjeni ljudem za doživljanje narave, pa to nikakor ne pomeni, da naravo doživljamo tako, da hodimo vsevprek. Ni vse v naravnih in krajinskih lepotah, ampak tudi v biotski raznovrstnosti.

Poleg izključitve ali omejitve človekovih dejavnosti, ki izkoriščajo naravne dobrine, v na-

rodnem parku veljajo tudi pravila obnašanja. To med drugim pomeni, da hodimo po nadelanih in označenih poteh, da gibanje po brezpotjih omejimo, v območjih, ki so osrednji življenjski prostori bioindikatorskih živalskih vrst, torej tistih vrst, ki največ povedo o ohranjenosti naravnega okolja, pa se gibanju tudi odpovemo.

Do živalskega sveta moramo biti še posebej pozorni v zimskem času. Zima je za prosto živeče živali huda preizkušnja. Glavni vzrok je pomanjkanje hrane. Pozimi, ko hrane primanjkuje in je zelo omejena v izbiri, se živali malo gibljejo in tako z energijo varčujejo. To je odločilno za preživetje najtežjega letnega časa. Zato moramo v zimovaliških prosto živečim živalim zagotoviti mir. To pa pomeni, da živali lahko opazujemo le iz primerne oddaljenosti.

Po vsem povedanem se bomo morda vprašali, kje so območja, kjer živali potrebujejo mir. Za-

Foto: J. Mihelič

dostuje kar smo že povedali: hodimo po nadelanih in označenih poteh, v zimskem času pa se izogibamo tudi poti, ki prečkajo zimovališča.

Naj vam povedano ne vzame veselja do hoje in doživljanja v našem narodnem parku. Potrebno je le zavedanje, da nismo sami. Zato spoštujemo pravila obnašanja in se pri naših ravnanjih tudi samoomejujemo.

Miha Marenčič